



IJTIMOIIY TARMOQLARNING NOGIRON FARZANDLI OILALARGA TA'SIRI

Abdunabiyeva Dilshoda

Namangan Davlat Pedagogika instituti

Ijtimoiy ish yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Habibjanova Nodira

janona0207@gmail.com

ANNOSTATSIYA: Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarning nogiron farzandli oilalar hayotiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'siri tahlil qilinadi. Bugungi raqamli jamiyat sharoitida ijtimoiy tarmoqlar axborot almashish, tajriba o'rtoqlashish va psixologik qo'llab-quvvatlashning muhim vositasiga aylangan. Maqolada nogiron farzand tarbiyalayotgan ota-onalar uchun ijtimoiy tarmoqlarning axborot manbai sifatidagi ahamiyati, ularning ijtimoiy faolligini oshirishdagi o'rni hamda ruhiy holatiga ta'siri yoritib berilgan. Shuningdek, noto'g'ri ma'lumotlar tarqalishi, kamsituvchi munosabatlar va salbiy psixologik bosim kabi muammolar ham ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ijtimoiy tarmoqlardan ongli va maqsadli foydalanish nogiron farzandli oilalarning jamiyatga moslashuvini yengillashtiradi hamda ularning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

KALIT SO'ZLAR: ijtimoiy tarmoqlar, nogiron farzand, oila, psixologik qo'llab-quvvatlash, jamiyat, ongli foydalanish

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассматривается влияние социальных сетей на семьи, воспитывающие детей с инвалидностью. В условиях цифрового общества социальные сети стали важным источником информации, средством обмена опытом и психологической поддержки. В статье анализируется роль социальных сетей в повышении социальной активности родителей, расширении их осведомлённости о реабилитационных и образовательных возможностях, а также их влияние на эмоциональное



состояние семьи. Наряду с положительными аспектами, в работе затрагиваются и негативные стороны, такие как распространение недостоверной информации, дискриминационные высказывания и психологическое давление. Сделан вывод о том, что рациональное и осознанное использование социальных сетей способствует социальной адаптации семей с детьми-инвалидами и улучшению качества их жизни.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: социальные сети, дети с инвалидностью, семья, психологическая поддержка, общество, осознанное использование

ANNOTATION: This article examines the impact of social networks on families raising children with disabilities. In the context of a rapidly developing digital society, social media platforms have become significant tools for accessing information, sharing experiences, and providing psychological support. The article highlights the importance of social networks in increasing parents' social engagement, improving access to information about rehabilitation services, education opportunities, and social benefits, as well as their influence on emotional well-being. At the same time, potential negative effects such as the spread of misinformation, discriminatory attitudes, and psychological stress are also discussed. The study concludes that conscious and responsible use of social networks can facilitate social inclusion and significantly improve the quality of life for families with children with disabilities.

KEYWORDS: social networks, children with disabilities, family, psychological support, society, conscious use

KIRISH.

Hozirgi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda ijtimoiy tarmoqlar insonlar hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Facebook, Instagram, Telegram, YouTube kabi platformalar orqali odamlar nafaqat muloqot qiladi, balki axborot oladi, tajriba almashadi, bilim va ko'nikmalarni rivojlantiradi. So'nggi statistik ma'lumotlarga ko'ra, dunyo bo'ylab 4,9 milliarddan ortiq inson ijtimoiy tarmoqlardan foydalanadi va ularning aksariyati kundalik hayotdagi muhim axborotni shu platformalardan oladi. Shu sababli ijtimoiy



tarmoqlar zamonaviy jamiyat hayotida muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, nogiron farzand tarbiyalayotgan oilalar uchun ijtimoiy tarmoqlar hayot sifatini yaxshilashda katta ahamiyat kasb etadi. Bunday oilalar nafaqat kundalik moddiy va moliyaviy muammolar bilan, balki psixologik va ijtimoiy qiyinchiliklar bilan ham duch keladilar. Nogiron farzand tarbiyalayotgan ota-onalarning ko'pchiligi uchun ijtimoiy tarmoqlar **ma'lumot manbai** sifatida xizmat qiladi: ular reabilitatsiya va ta'lim usullari, davlat tomonidan beriladigan imtiyozlar, maxsus kurslar va sog'liqni saqlash xizmatlari haqida tezkor ma'lumot oladilar. Masalan, 2022-yilda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, nogiron farzandli oilalarning 67% ijtimoiy tarmoqlardan turli yordam va maslahatlarni olish uchun foydalanadi.

Ijtimoiy tarmoqlarning yana bir muhim jihati — **tajriba almashish va ruhiy qo'llab-quvvatlash**. Ota-onalar bir xil vaziyatda bo'lgan boshqa oilalar bilan fikr almashadi, muvaffaqiyatli tajribalarni o'rtoqlashadi va bir-birini rag'batlantiradi. Bu esa ularning yolg'izlik hissini kamaytiradi, stress darajasini pasaytiradi va hayotga bo'lgan ijobiy qarashni kuchaytiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlar orqali ota-onalar moliyaviy yordam imkoniyatlari, xayriya jamg'armalari va davlat dasturlari haqida xabardor bo'lishadi, bu esa nogiron farzandli oilalarning turmush darajasini yaxshilashga yordam beradi. Biroq ijtimoiy tarmoqlarning salbiy jihatlari ham mavjud. Ba'zan noto'g'ri yoki tekshirilmagan ma'lumotlar tarqaladi, bu esa ota-onalarning noto'g'ri qarorlar qabul qilishiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, kamsituvchi fikrlar, tanqidiy izohlar va ideal hayot tasvirlari ruhiy bosimni oshiradi, ota-onalarda tushkunlik va o'zini past baholash hissini kuchaytiradi. Shu sababli, ijtimoiy tarmoqlardan **ongli va mas'uliyat bilan foydalanish** muhim ahamiyatga ega. Mutaxassislar tomonidan ijtimoiy tarmoqlarning nogiron farzandli oilalar hayotiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'siri, ota-onalarning psixologik va ijtimoiy holatiga ta'siri, shuningdek, platformalardan ongli foydalanishning ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlardan oqilona foydalanish nogiron farzandli oilalarning jamiyatga moslashuvini yengillashtiradi, ularning bilim va ko'nikmalarini oshiradi hamda hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu nuqtai nazardan, ijtimoiy tarmoqlar nafaqat texnologik vosita, balki nogiron



farzandli oilalar uchun **ijtimoiy va psixologik yordam manbai** sifatida qaralishi kerak[1].

ASOSIY QISM:

Ijtimoiy tarmoqlar nogiron farzand tarbiyalayotgan oilalar uchun birinchi navbatda **axborot manbai** sifatida xizmat qiladi. Ota-onalar reabilitatsiya usullari, sog‘liqni saqlash xizmatlari, ta‘lim imkoniyatlari, maxsus kurslar va davlat tomonidan beriladigan imtiyozlar haqida tezkor ma‘lumot oladilar. Bu esa oilalarga kundalik hayotdagi muammolarni samarali hal qilish imkoniyatini yaratadi. Masalan, Facebook va Telegramdagi maxsus guruhlar ota-onalarga psixologik maslahatlar, terapevtik mashg‘ulotlar va maxsus ta‘lim resurslarini taqdim etadi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar orqali **tajriba almashish** imkoniyati mavjud. Davlat siyosati bu yo‘nalishda barqarorlikni qo‘llab-quvvatlaydi — Prezident Shavkat Mirziyoyev nogironlar uchun ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish bo‘yicha olib borayotgan ishlarida *“ijtimoiy xizmatlarni mahalla darajasiga olib chiqish, har bir oilaning individual ehtiyojiga qarab yordam ko‘rsatishimiz kerak”* deb ta‘kidlagan[2]. Bu yondashuv ijtimoiy tarmoqlar orqali olingan axborotni hayotiy vaziyatlarda qo‘llashni rag‘batlantiradi va oilalarning ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashdan maksimal foyda olishiga yordam beradi. Boshqa oilalar bilan fikr almashish, muvaffaqiyatli hikoyalarni o‘rtoqlashish ota-onalarga motivatsiya beradi va yolg‘izlik hissini kamaytiradi. Bu ruhiy qo‘llab-quvvatlash oilalarning stress darajasini kamaytiradi, hayotga bo‘lgan ijobiy qarashni kuchaytiradi va ota-onalarning o‘z farzandlariga bo‘lgan e‘tiborini oshiradi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlar ota-onalarning **ijtimoiy faolligini oshirish**ga yordam beradi. Turli xayriya fondlari, jamiyat dasturlari va mahalliy hamjamiyat tadbirlari haqida xabardor bo‘lish ularni jamiyat bilan integratsiyalashuvga undaydi. Shu orqali nogiron farzandli oilalar nafaqat o‘z muammolarini yengillashtiradi, balki boshqalarga ham yordam berish imkonini topadi[3].

Ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan **noto‘g‘ri, tasdiqlanmagan yoki manipulyativ axborot** nogiron farzandli oilalarga zarar yetkazishi mumkin. Masalan, sog‘liq, reabilitatsiya yoki ta‘lim bo‘yicha noto‘g‘ri tavsiyalar ota-onalarni



chalg'itib, farzandning sog'lig'i uchun salbiy oqibatlar keltirib chiqarishi mumkin. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda tez-tez uchraydigan **ideal hayot tasvirlari va salbiy izohlar** ota-onalar ruhiy holatiga ta'sir qilishi, ularni o'zini past baholashga undashi mumkin. Shu bois davlat rahbari ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirish bo'yicha muntazam topshiriqlar berib keladi. Bu ijtimoiy tarmoqlardan olinadigan axborotni yanada aniqlik bilan tanlab olish va uning ishonchligini ta'minlash zaruratini kuchaytiradi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda kamsituvchi yoki diskriminativ kontentlarni bartaraf etish zarurati ham mavjud, chunki bunday kontent nogiron farzandli oilalar ruhiy holatini salbiy ta'sir qilishi mumkin[4].

Ijtimoiy tarmoqlardan **ongli foydalanish** ijtimoiy salomatlikni, ruhiy barqarorlikni va ijtimoiy faollikni saqlab qolish uchun muhimdir. Bu kontsept davlat siyosatida ham aks etadi, chunki ijtimoiy xizmatlar tizimi har bir oilaning individual ehtiyojiga moslashtirilmoqda va ularni manipulyativ kontentdan saqlash yo'lga qo'yilmoqda. Ongli foydalanish quyidagi tavsiyalarni o'z ichiga oladi: axborotni tekshirish, vaqtni boshqarish, salbiy kontentdan uzoqlashish, ishonchli guruhlarga qo'shilish. Bu tavsiyalar ijtimoiy tarmoqlarni ijobiy manba sifatida ishlatishda yordam beradi va nogiron farzandli oilalarning hayot sifatini oshiradi[5].





DIAGRAMMA. Ushbu diagrammada **nogiron farzandli oilalarda ijtimoiy tarmoqlarning ta'sirini** vizual tarzda ko'rsatadi. Diagramma markazida **nogironligi mavjud bolaning rasmi** joylashtirilgan bo'lib, uning atrofida **ijobiy va salbiy ta'sir** qisqa va tushunarli so'zlar bilan ko'rsatilgan.

NATIJARLAR. Quyida berilgan infografikada nogironligi bor farzand ota-onasidan **ruhiy qo'llab-quvvatlash va motivatsiya** olishi va boshqa oilalarning tajribasidan o'rganilishi haqida ma'lumot yoritilgan. Ijtimoiy tarmoqlar orqali oilalar **jamiyat bilan integratsiya** qilinadi, ijtimoiy faolligi oshadi. Ota-onalar sog'liqni saqlash, reabilitatsiya, ta'lim va davlat dasturlari haqida **tez va ishonchli ma'lumot** oladi. Bu esa bizga yaxshi natija berishi mumkin. Aksincha, ijtimoiy tarmoq orqali salbiy holatlar ham kuzatilishi mumkin. Masalan, **noto'g'ri yoki manipulyativ ma'lumotlar** tarqaladi, bu ota-onalarning noto'g'ri qaror qabul qilishiga olib keladi. Ijtimoiy tarmoqlarda **stress va tushkunlik hissi** paydo bo'lishi mumkin.

XULOSA.

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlar nafaqat axborot olish va almashish vositasi sifatida, balki oilalar o'rtasida **ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash, tajriba va maslahat almashish, hamda resurslardan samarali foydalanish platformasi** sifatida ham muhim rol o'ynaydi. Shu orqali ota-onalar o'z farzandlari uchun turli reabilitatsiya, ta'lim va psixologik qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini tez va samarali aniqlay oladilar. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar orqali yaratilayotgan **onlayn treninglar, interaktiv kurslar va maxsus dasturlar** oilalarga zamonaviy bilimlar olish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini beradi. Bu jarayon ota-onalarning **qaror qabul qilish qobiliyati va muammolarni yechish strategiyalarini** sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqot shuni ham ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlar oilalarning **ijtimoiy faolligi va innovatsion yondashuvga tayyorligini oshiradi**, ya'ni ular farzandning individual ehtiyojlarini yanada chuqurroq tushunib, moslashuvchan va ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Shu tarzda, ijtimoiy tarmoqlar oilalarni nafaqat axborot bilan ta'minlaydi, balki **ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va innovatsion imkoniyatlarni rivojlantiruvchi vosita** sifatida ham xizmat qiladi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlardan



foydalanish oilalarning **ijtimoiy anglashini kuchaytiradi**, farzand tarbiyasi, reabilitatsiya jarayoni va ijtimoiy muhit bilan bog‘liq qarorlarni **tahlil va strategik yondashuv** orqali amalga oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, onlayn platformalar oilalarga **mahalliy va xalqaro resurslardan foydalanish, davlat va nodavlat dasturlarini kuzatish, shuningdek, xayriya va moliyaviy yordam imkoniyatlaridan tezkor foydalanish** imkonini beradi[6].

Natijada, ijtimoiy tarmoqlar orqali olingan tajriba, maslahatlar va resurslar oilalarning **farzandlari hayotini yaxshilash, ruhiy va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, hamda jamiyatga integratsiyasini kuchaytirish** jarayonida muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, oilalar tarmoqlardan **ongli, mas’uliyatli va strategik yondashuv bilan** foydalangan holda ijtimoiy va psixologik barqarorlikni maksimal darajada oshirishi mumkin. Shunday qilib, ijtimoiy tarmoqlar nogiron farzandli oilalar uchun nafaqat **axborot manbai**, balki **ijtimoiy innovatsiya, psixologik qo‘llab-quvvatlash va jamiyat bilan integratsiya vositasi** sifatida muhim ahamiyatga ega. Ushbu vositalardan ongli va maqsadli foydalanish esa oilalarning hayot sifatini yaxshilash, farzandlar tarbiyasini qo‘llab-quvvatlash va ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli integratsiyaga erishish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Oliver Gruebner. “*Digital Platform Uses for Help and Support Seeking of Parents With Children Affected by Disabilities: Scoping Review*”
<https://www.jmir.org/2022/12/e37972/metrics>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. *Ijtimoiy himoya tizimi bo‘yicha takliflar ko‘rib chiqildi*” nomli taqdimotda 2024-yil 14 fevral kuni.
<https://www.president.uz/oz/lists/view/7025>
3. Marubini C. Sadiki. “Parenting a child with disability: A mother’s reflection on the significance of social support”
<https://ajod.org/index.php/ajod/article/view/1157/2362>
4. D Jabbour.” *Social media medical misinformation: impact on mental health and well-being*” <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8814778/>



5. Xolmatova M. A “ *Ijtimoiy tarmoqlar ta’sirida stress va uning sog’liqqa ta’siri*” <https://journals.org/index.php/mod/article/view/1771>
6. Badrudeen Teslim “The Social Networks of Parents with Special Needs Children: Support Systems and Challenges” https://www.researchgate.net/publication/384903872_The_Social_Networks_of_Parents_with_Special_Needs_Children_Support_Systems_and_Challenges